

ULIWMA PSIXOLOGIYA PA'NI PREDMETI, ILIMIY IZERTLEW METODLARI

Salxanova Quralay Joldasbaevna

Berdaq atındağı Qaraqalpaq mámleketlik universiteti studenti

Kewlimjaeva Aqsungul Ungarbay qizi

Berdaq atındağı Qaraqalpaq mámleketlik universiteti student

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15368296>

Annotatsiya. Házirgi zamanda psixologiya úyrenetuǵın mashqalalardıń aktuallıǵı, áwele, hár bir shaxstıń quramalı insaniy qatnaslar, informaciya kommunikatsiyaları sharayatında jasap atırǵanlıǵı, insan xulqını basqarıw ayırım mámleketler ushın sociallıq-ekonomikalıq rawajlanıwdıń jetekshi faktori retinde tán alınıwı menen anıqlama beredi.

Gilt sózler: Pedagogika, ulıwma psixologiya, psixologiya metodlari, introspektoriya, eksperiment, insan psixikasi.

ОБЩАЯ ПСИХОЛОГИЯ И МЕТОДЫ ПРЕДМЕТНОГО НАУЧНОГО ИССЛЕДОВАНИЯ

Аннотация. Актуальность проблем, изучаемых психологией, в наше время объясняется, прежде всего, тем, что каждый человек живет в условиях сложных человеческих взаимоотношений и информационных коммуникаций, а управление поведением человека признано ведущим фактором социально-экономического развития для некоторых стран.

Keywords: педагогика, общая психология, психологические методы, интроспекция, эксперимент, психика человека.

UMUMIY PSIXOLOGIYA FANI VA PREDMETI, ILMIY TADQIQOT METODLAR

Annotatsiya. Hozirgi zamonda psixologiya o'rganadigan muammolarning dolzarbligi, avvalo, har bir shaxsning murakkab insoniy munosabatlar, axborot kommunikatsiyalari sharoitida yashayotganligi, inson xulqini boshqarish ayrim mamlakatlar uchun ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotning yetakchi omili sifatida e'tirof etilishi bilan izohlanadi.

Kalit so'zlar: pedagogika, umumiy psixologiya, psixologiya metodlari, introspektoriya, eksperiment, inson psixikasi.

Kirisiw

Insan ámeldegi eken, ol óz turmıslıq tájiriýbeciga tıykarlanıp, ol yamasa bul halda aqıl etiw, álemdi ańǵarıw, zat hám hádiýselerdi ajratıw sıyaqlı ayırıqshalıqlarǵa iye ekenligi haqqında ózine ózi esap beredi. Biz kúnde qustıń tentek sortosini, muzıka ásbaplarınıń qosıq

aytíwın, insan sóylewin, ushıp ótip atırǵan samolyot shawqımın esitemiz, átirapımızdı qorshap turǵan zat, terek, haywanlar, mashinalardı kóremiz. Olardıń reńi hám kólemin ajrata alamız. Usı processler insandaǵı sáwlelendiriw ózgesheligi menen bekkem baylanıslı. Psixologiya pániniń predmetin analiz qılıwda tiykarǵı itibardı tómendegilerge qaratıw kerek. Atap aytqanda, shaxs haqqında pikir jurgiziwshi pánler taypasına psixologiya hám pedagogika pánlerin kirgiziw múmkin. Soǵan kóre, pedagogika shaxstı tálim-tárbiya processinde jetilisiwin izertlew qılsa, psixologiya shaxsda keshetuǵın psixik processlerdi úyrenedi. Sonnan juwmaq etiwimiz múmkin, psixologiya pániniń predmetin - shaxstıń psixikasi jáne onıń psixologiyalıq qásiyetleri quraydı. Psixologiyaning pán retinde dúnyaǵa keliwi hám rawajlanıwı tariyxı qatar ilimpazlardıń ilimiy izertlewlerinde ayılǵan. Frantsiyalıq alım J. Godfruaning “Psiyxologiya bul ne” atlı 2-jılddan ibarat kitabında áyyemgi dúnyadan baslap insan psixikasi, onıń kewili, sezimleri, xulqi máseleleri dıqqat orayda bolǵan ekenligi, psixologiyaning pán retinde rawajlanıwda filosoflardıń qarawları, tábiyiy pánler rawajlanıwı, 17-ásirden baslap filosofiya páninen túrli pánlerdiń ajralıp shıǵıwı, 18 hám 19 - ásirlerde Kondil'yak, Lokk, Yum jantasıwları tiykarlab berilgen. Psixologiyaning 300 dan artıq tarmaqları pán retinde rawajlanıp atırǵanlıǵı házirgi kúnde psixologiyaning pánler sistemasında jáne de bekkemlanayotganligidan dárek beredi. Ulıwma psixologiya - psixologiyaniń barlıq máseleleriniń ayırıqsha táreplerin úyrenetuǵın arnawlı tarawı. Solay etip, házirgi zaman psixologiya páni psixik hádiyselerdi, olardıń mexanizmlerin, olar astında jatqan nizamlıqlardı uyreniwshi fan bolıp tabıladı. Psixologiya oqıw predmeti hám pán retinde parıq etedi. Psixologiya pán retinde kisiniń psixikasini úyreniw, psixik hádiyseler tiykarında jatqan jańa nizamlıqlar ashıw, psixik turmısqa tásir etiwshi faktorlardı analiz qılıw, túrli psixik hádiyselerdiń mexanizmlerin úyreniw menen shuǵıllanadı. Psixologiya oqıw predmeti retinde bolsa studentlerdi, oqıwshılardı, túrli tarawdıń qanıgelerin psixologiya páni tárepinen ashılǵan jańalıqlar, ámeliy nátiyjeler menen tanıstıradı.

Psixologiya oqıw predmeti retinde psixologiya pániniń barlıq iskerlik tarawların qamtıp almaydı, ol tek málim baǵdardaǵı islerdi yoritadi. Mısalı, pedagoglar tayarlawshı oqıw orınlarında tálim hám tárbiya procesin shólkemlestiriw hám basqarıw menen baylanıslı mashqalalardıń psixologiyalıq analizin hám sheshimlerin sáwlelendiredi. Psixologiya sırtqı álemdi aktiv túrde sezimler, aqıl, oylaw, sezim hám basqa formada sáwlelendiriwshi psixik processler hám psixik hádiyseler haqqındaǵı fan bolıp tabıladı. Kóp ásirler dawamında psixologiya xarakteristikaiy bilimler tarawı retinde qalıplesedi. Áyyemgi zamanlardan baslap socialliq ómir mútajlikleri hár bir kisiden basqa adamlardıń psixologiyalıq qásiyetlerin,

olardıń xarakterlerin turpayın úyreniwdi hám esapqa alıwdı talap etken. Turmıs dawamında basqalardıń turpayın baqlaw, olardan ámelde paydalanıwǵa umtılw processinde kisi psixik áleminde (psixikasida) kóp túsiniqsiz, geyde sırlı hádiyselerge dus kelgenler. Bunday hádiyseler jandıń jumısı dep tushunilgan. Olardıń oyda sawlelendiriwinshe, jan óz mánisine kóre o'lmas, ólmes, kórinbes, hidsiz, ilohiy (quday tárepinen berilgen) ayırıqshalıqlar bolıp tabıladı. Dene jan ushın waqtınshalıq jay. Jan deneden shıǵıp ketiwi, qayıp keliwi múmkin, jan deneni basqaradi dep esaplaganlar.

Psixologiya metodları : Introspektoriya - bul óz intellektual processlerin baqlaw, hesh qanday qurallardı isletmesten óz psixik ómirin biliw. Baqlaw - processtıń ayırıqsha qásiyetlerin processtıń ózinde aktiv qatnasisiz úyreniw. Eksperiment - bul málim bir processni tájiriybeler arqalı úyreniw. Tájiriybe arnawlı belgilengen sharayatlarda iskerlikti simulyatsiya qılıw tiykarında qurılısı yamasa ádetdegi iskerlikke jaqın sharayatlarda ótkeriliwi múmkin. Rawajlanıw izertlewleri - bir neshe jıllar dawamında baqlanǵan birdey balalardıń ayırıqsha qásiyetlerin úyreniw.

Juwmaq

Juwmaq etip sonı aytıw múmkin insan ózin biliw hám jaqınların jaqsılaw túsiniw ushın psixologiyaga shaqırıq etedi. Bul bilim olardıń háreketleriniń haqıyqıy motivların kóriw hám ańǵarıwǵa járdem beredi.

Paydalınılǵan adebiyatlar

1. Turemuratova, Aziza, Rita Kurbanova, and Barno Saidboyeva. "EDUCATIONAL TRADITIONS IN SHAPING THE WORLDVIEW OF YOUNG PEOPLE IN FOLK PEDAGOGY." *Modern Science and Research* 2.10 (2023): 318-322.
2. Kurbanova, R. J., and B. E. Saidboeva. "MAKTAB VA OILADA ESTETIK TARBIYANI SHAKLLANTIRISH JARAYONIDA O'QUVCHILARNING AKSIOLOGIK DUNYOQARASHINI RIVOJLANTIRISH." *Inter education & global study* 9 (2024): 114-121.
3. Jarasovna, Kurbanova Rita. "The Role of National Values in Shaping the Aesthetic Worldview of Schoolchildren." *International Journal of Pedagogics* 5.03 (2025): 55-58.
4. Asamatdinova, J., and B. Saidboeva. "Diagnosis and Correction of the Development of Value Orientation in Students in the Process of Moral and Aesthetic Education." *JournalNX* 9.6 (2023): 274-277.

5. Turemuratova, Aziza, and Kamola Yoldasheva. "PSYCHOLOGICAL CONFIDENTIALITY OF THE FORMATION OF STUDENTS'COLLABORATIVE SKILLS BASED ON MULTI-VECTOR APPROACHES IN EDUCATION." *Modern Science and Research* 4.4 (2025): 262-269.
6. Turemuratova, Aziza, Shahlo Matmuratova, and Nargisa Tajieva. "THE DEPENDENCE OF MULTI-VECTOR APPROACHES ON PEDAGOGICAL METHODS AND PSYCHOLOGICAL TRAINING IN IMPROVING STUDENTS'COLLABORATIVE SKILLS BASED ON THE EDUCATIONAL PROGRAM." *Modern Science and Research* 4.4 (2025): 50-55.
7. Turemuratova, Aziza, and Marhabo Kenjayeva. "KO'P VEKTORLI YONDASHUVLAR ASOSIDA TALABALARNING KOLLOBORATIV KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING PSIXOLOGIK TRENING USLUBI." *Modern Science and Research* 4.4 (2025): 252-261.
8. Turemuratova, Aziza, Umida Uzakbaeva, and Dilafrō'z Nuriyeva. "BASIC CONCEPTS OF FAMILY PSYCHOLOGY AND OVERCOMING PSYCHOLOGICAL PROBLEMS." *Modern Science and Research* 4.4 (2025): 104-109.
9. Turemuratova, Aziza, Maftuna Masharipova, and Ma'mura Atabayeva. "RESEARCH ON IMPROVING STUDENTS'COLLABORATIVE SKILLS BASED ON MULTI-VECTOR PSYCHOLOGICAL TRAINING APPROACHES." *Modern Science and Research* 4.4 (2025): 90-97.
10. Begibaevna, Turemuratova Aziza, Kushbaeva Indira Tursinbaevna, and Dawletmuratova Raxila Genjemuratovna. "THE MAIN ESSENCE OF DEVELOPING STUDENTS'COLLABORATIVE SKILLS BASED ON MULTI-VECTOR PEDAGOGICAL APPROACHES IN MODERN EDUCATION." *CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PEDAGOGICS* 5.09 (2024): 43-46.
11. Jarilkapovich, Matjanov Aman. "Program Technology for Choosing an Effective Educational Methodology Based on Modern Pedagogical Research in The Educational System." *CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PEDAGOGICS* 6.02 (2025): 30-33.
12. Jarilkapovich, Matjanov Aman. "USE OF PEDAGOGICAL METHODS BASED ON THE MODERN EDUCATIONAL PROGRAM TO INCREASE THE

EFFECTIVENESS OF EDUCATION." *European International Journal of Pedagogics* 4.06 (2024): 26-33.

13. Daribaev, Atabay, and Nazrgiza Sagindikova. "HISTORY OF PSYCHOLOGY." *Modern Science and Research* 3.1 (2024): 1162-1166.
14. Turdimuratova, S. B., and N. J. Sagindikova. "PSIXOLOGIK DIAGNOSTIKA." *Modern Science and Research* 3.7 (2024).
15. Polatovna, Rametullaeva Nadira, and OLIY TA'LIMDA INNOVATSION YONDASHUVLAR ASOSIDA. "PEDAGOGIK VA PSIXOLOGIK METODLARNI TAHLIL QILISHGA ASOSLANGAN TADQIQOTLAR." *TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI* 3.12 (2023): 67-70.